

Anholt

Anholt er eksotisk, alene fordi øen ligger så langt fra land, at en mindre lystsejler må planlægge turen nøje, for ikke at møde ubehageligheder undervejs. Men øen har også et særpræg med mange forskellige typer natur, som man også ser det på Livø i Limfjorden.

Denne gang tog det under 10 timer at sejle hertil fra Kongsdal. Vi havde kun ganske lidt vind, og måtte derfor have motorhjælp hele vejen. Så bortset fra gamle dønninger, var det en fredelig tur. Den nye autopilot hjalp os til en mere behagelig og retlinet sejlads. Endelig aflastede den styrearmen, der som regel, efter en lang tur, er svært musedskadet helt ind i skulderbladet på det pædagogiske skelet.

Her sidst i maj er Anholt endnu ikke kommet op i det høje turistgear. Jeg forestiller mig der er fordi svenskere, nordmænd og tyskere ikke må sejle hertil? Men det passer os fint når øen ikke er overrendt. Sidst vi sejlede hertil måtte bådene ligge i mange lag, for at alle kunne være her. Besætningerne på de yderste både måtte hen over mange dæk for at pisse af for natten.

Ørkenvandring

Mange af nedenstående data er hentet fra Geoviden 2012

Anholt er ca. 22 kvadratkilometer stor. Den oprindelige ø, som den så ud for mere end 7000 år siden, består af Nordbjerg og Sønderbjerg i den vestlige del af øen. De rejser sig, med et fladt område imellem sig, henholdsvis 39 og 48 meter over havet, og kan derfor ses på relativ lang afstand. Bakkerne, der hænger sammen i en smal stribe mod vest, består af glacial aflejring fra den sidste istid, og man kan se på ledeblokkene (den bjergart stenene kommer fra) at det er dannet af både norsk – svensk- og baltisk is-fremstød.

Foto: Geos

På kortet ses det som det grønne område. Her ligger byen øst for bakkerne ud mod Ørkenen, mens havnen ligger på den nordvestligste del af øen. Nord for Nordbjerg ligger Flakket, som er forholdsvis nydannet. Her er der en særlig fredning af hensyn til dyrelivet.

Resten af øen – langt størsteparten – er **Ørkenen**. Det er en rammende betegnelse for området, men det ville være mere korrekt at kalde landskabet for en strandvoldsslette.

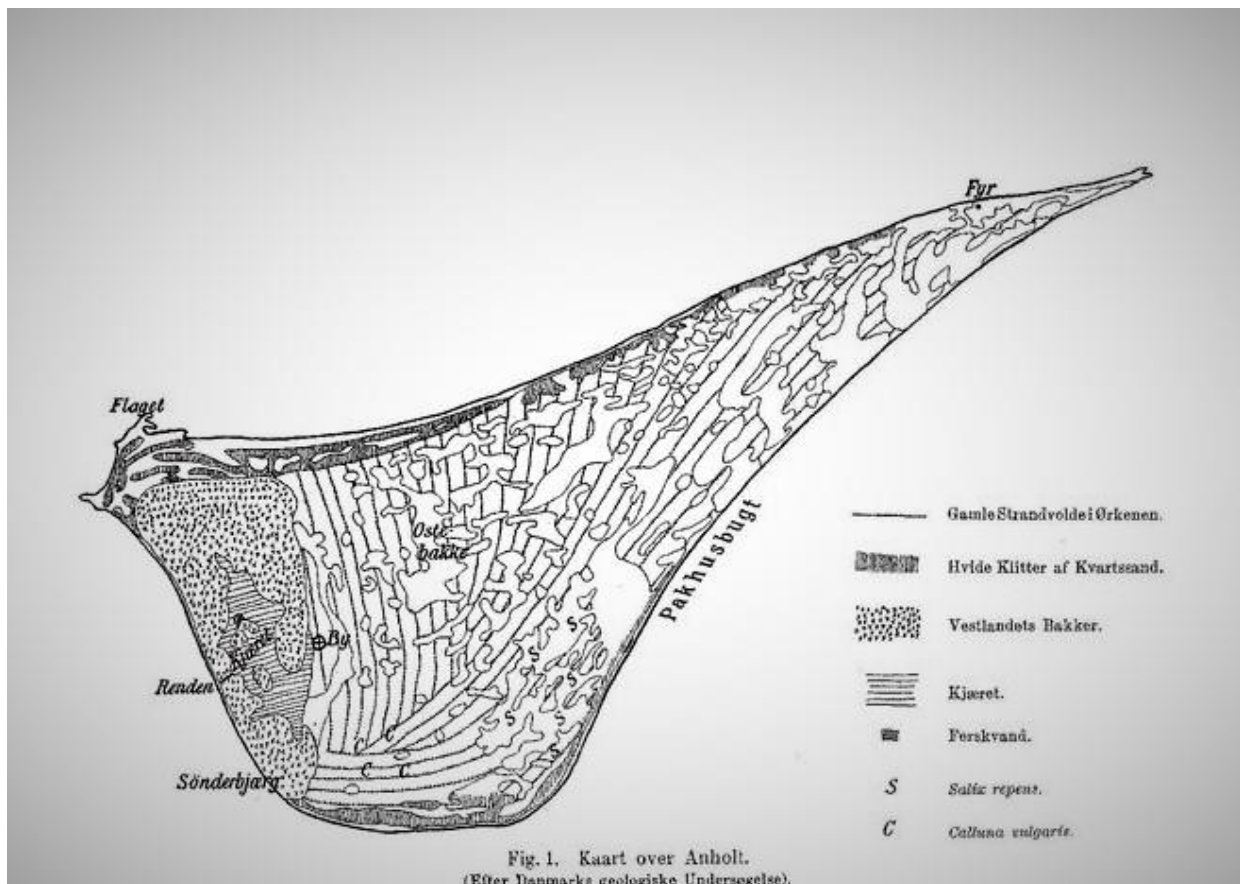
Gennem 7000 år har den ene strandvold bygget sig op efter den anden. På et luftfoto kan det

angiveligt ses som årringe i et træ, og man mener, det er dannet af materiale fra den oprindelige del af øen, som havet har gnavet af og skyllet om i læsiden mod øst. Sammen med landhævningen er det gennem tiden blevet til henved 200 sammenbyggede strandvolde af sten, grus og sand.

Andre vil mene at "lav-hede" ville være den rigtige betegnelse. Lav er den mest udbredte vækst på sletten og ses overalt som et lysegråt dække.

Frem til 1560 var Ørkenen dækket af fyr. Men så byggede man et pandefyr til skibsfarten, og dengang brugte man træ til at lave fyr-bål med, som man hejsede op på en stang, og på kun 40 år fik man alle fyrretræerne brændt af.

Fra 1600-tallet begyndte sandfygningerne at danne indlandsklitter. Nogle af dem vandrer som Råbjerg Mile, men hjelme og anden vækst holder i dag på de fleste. Mod nord er klitterne store, mens dem inde i landskabet ligger som små bakker på sletten.

Kortet fra Danmarks Geologiske Undersøgelser er fra 1897. Flakket har ændret sig en del siden havnen blev anlagt, samtidig med, at vind og strøm har forandret sig i nyere tid. "Kjæret" inde ved byen har sikkert været fjord engang for mere end 7000 år siden. Linjerne i Ørkenen viser retningerne på de strandvolde der har været dannet de sidste 7000 år. I dag mener man at kunne lokalisere henved 200 af dem.

Udsigten fra en høj sandklit inde i land. I forgrunden ses hjelme der holder på sandet, mens man i baggrunden – langt ude tv - kan se en klit der stadig vandrer. Læg mærke til slettelandskabet som delvist er dækket af lav. (foto: JV)

Planter

Det er imponerende at noget overhovedet kan gro her og skabe mulighed for dyreliv. Men faktisk er der en relativ høj biodiversitet, der til sammenligning er noget højere end i en kornmark eller juletræsproduktion.

Område med ene (Foto: JV)

Revling og Krybende Pil med fnok. (Foto: JV)

Jeg er ikke nogen ørn til plantebestemmelse, men det lykkes hen ad veje at få bestemt de fleste. Det tog mig lang tid til at finde ud af, at det var Krybende Pil der havde fnok. De findes overalt og er lige for tiden meget karakteristiske med deres måde at sprede frø på. Fnok skal sikre vindspredning når frøene er modne. Men det tog mig endnu længere tid at begribe hvorfor der var en hel del brandbæger-planter, her, hvor jorden er tør og næringsfattig, indtil det gik op for mig, at der er flere forskellige arter.

Min vandretur gik ud til fyret langs den nordlige hulvej og hjem langs den sydlige. Jeg går og cykler som regel altid *med* uret, når jeg er på tur. Jeg læste om det engang, og jeg må tro det er rigtigt når det påstås, at de fleste har det på samme måde. For mig vil det være utænkeligt at gå den anden vej rundt, med mindre det har et bestemt formål.

Vår-Brændbæger mellem vissent revling og lav (Foto: JV)

Hulvejen er ikke beregnet til alm. bilkørsel. Man må vist ikke uden tilladelse? Heller ikke på cykel, selv om det var tydeligt, at der havde været en mountainbike på afveje. Men selv med brede dæk er det problematisk at cykle, der hvor sandet har lagt sig. Sporene i den elendige hulvej bærer præg af

traktorkørsel.

Færdselen er yderst begrænset herude. Nogen har sikkert opsyn med fyret og fyrmesterboligen. Fyret er nyrestaureret, mens boligen ser lidt forladt ud. Men her bor da nogen af og til, kan man se. Der er ikke mange på vandring. Jeg mødte ingen, men det betyder til gengæld, at dyrene har fred. Her findes rigtig

mange harer og en del rådyr. De sidste foretrækker nok mest skoven med deres lam, men også i ørkenen findes der lunde af bævreasp og fyr, de kan gemme sig i.

Flipkrave (Foto: JV)

Sandskæg (Foto: JV)

Almindelig Stedmoder (Foto: JV)

Engelsød mellem vissen revling, lav og en enkelt Vår-Brandbæger nederst i venstre hjørne (Foto: JV)

Høgeurt mellem Fin Kløver (Foto: JV)

Engelskræs (Foto: JV)

Fyret og fyrmesterboligen ligger ca. 10 km fra havnen. Her har mester boet sammen med sin familie og et folkehold. Børnene måtte angiveligt gå 8 km hen over Ørkenen til skole. Måske har de haft en ko, lidt høns og en have at leve af?

Men fyret skulle passes. Jeg forestiller mig at der blev tændt op med petroleum indtil der senere blev opsat en generator og indlagt strøm. Dog var de tidligste fyr ganske anderledes bygget.

Det er ikke fyret men fotografen der står skævt... (Foto: JV)

Ude på Tottet, det østligste punkt på Anholt, findes der mange ynglende sæler. Det er et fredet område, så her må man ikke færdes.

Sæler er der efterhånden ved at være nok af. Hvis det stod til mig, kunne man godt genindføre jagttid på spættet sæl. De sidste par gange hvor bestanden har været stor, døde mange af dem på grund af sygdom; når

Død sælunge på stranden (Foto: JV)

der bliver for mange, må naturen selv rydde ud i bestanden – sådan nogenlunde på samme måde, som COVID 19 forsøger sig med mennesker. For øvrigt er sygdommen hver gang startet her ude på Totten. Ingen ved vist rigtig hvorfor?

Træt sule på stranden (Foto: JV)

Her er mange fugle. Især mågekolonierne fylder meget herude i Ørkenen. Her er tilsyneladende rugende stormmåger, sildemåger, sølvmåger og svartbager. Jeg har svært ved at skelne mellem sildemåger og den lidt større svartbag. Umiddelbart er begge arter herude.

Ellers så jeg rørhøg, trane, stenspikker, strandskader, stor regnspove, en præstekrave, gravænder, gæs og minsandten også en sule. På havet svømmer der mange edderfugle – også med unger.

Æggene her ligner dem fra en svartbag, men det kan også være fra en sildemåge? (Foto: JV)

Sulen yngler ikke her i landet, men de er 4 år gamle før de er kønsmodne, så måske var det en teenager der slængede sig på stranden?... Eller måske en gammel fugl der var gået på aftægt?

Jeg undgik i videst mulig omfang at gå gennem mågekoloniernes redepladser. Alligevel strejfede jeg et sted hvor æggene lå ganske tæt. I

nogle af rederne var de næsten lige så

store som hønseæg, men da det var forskellige arter der jagtede skribenten, var det svært at se hvilken af de tre store måger det var. At dømme efter størrelsen og farven, tror jeg det var svartbagens æg?

Morgendug på edderkoppens spindelvæv (Foto: JV)

Går man i detaljen findes der de mærkværdigste dyr. Ovenstående billede viser et edderkoppespind i en ganske bestemt tragtformation. Måske er det tilfældigt, men det ser ud som om, at vi i midten finder førerbunkeren til en jæger med æg og unger?

Naturpleje

Når vi taler om Ørkenen som urørt natur, er det på kant med sandheden. Naturligvis er området præget af mennesker, og i turistperioden kommer der sikkert mange herud, der virker forstyrrende på dyrelivet.

Men hvis vi ser bort fra det, og blot lod være med at "pleje" området for at fastholdet dets karakter, ville hele Ørkenen igen springe i fyrreskov. Det er værd at bemærke, for på samme måde sker det mange andre steder i Danmark, hvor man sætter ind med såkaldt naturpleje. Man kan være enig eller uenig heri, men "Ørkenen" var ikke ørken ret længe, hvis vi lod den passe sig selv.

Men som det er, kan vi – takket være naturpleje – se strandvoldene, opleve sandflugten og iagttage et enestående dyre- og planteliv. Biodiversiteten ville sikkert ikke være større med en fyrreskov, men det ville til gengæld være autentisk.

Overalt på Jorden er der mennesker, og der findes stort set ikke det sted hvor vi ikke har sat vores præg på omgivelserne. Det er tankevækkende, og vi må derfor forstå det store ansvar, vi har, for at leve vores liv så ydmygt og skånsomt som muligt. Med snart 8 mia. mennesker kan kloden let blive ribbet som efter en græshoppesværme, hvis ikke vi indstiller grådigheden.

Bjergvandring.

Tidlig pinsemorgen gik vandreturen over alle bjerge. Vestanholt er moræneland fra den sidste istid og er benævnt som Nordbjerg og Sønderbjerg. De to højdepunkter hænger sammen ude ved kysten, og imellem dem mod øst ligger Kæret, der for mere end 7000 år siden sikkert har været en fjord. Kæret bærer præg af

landbrugsdrift, og der er stadig folk, der dyrker en smule og har får til at afgræsse området.

Udsigt til Flakket fra Nordbjerg (Foto: JV)

Bakkerne er skovklædte med en del sommerhuse. Tæt på havnen ligger Wilhelminelyst, som mest består af skovfyr og eg; på en sten står der, at skoven er plantet af Kammerherreinde Wilhelmine von der Maase i 1895. Resten ser ud til at være selvgroet. Træerne repræsenterer mange forskellige

naturtyper, lige fra den flotteste bøgeskov til lave buske og

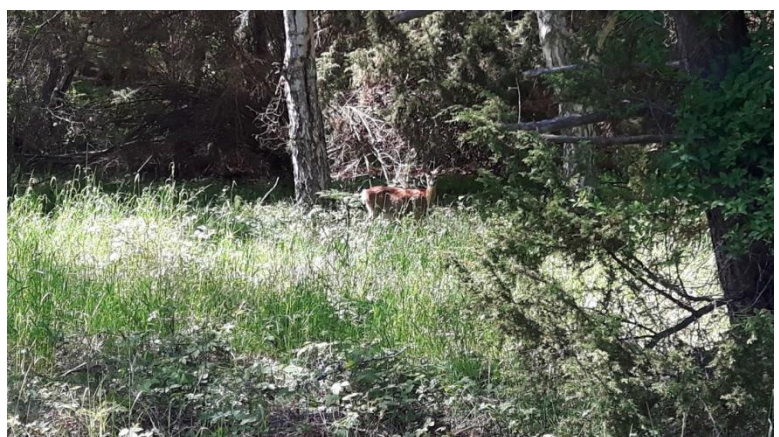
fyrretræer.

I nord finder man meget høje og gamle ene, overalt er der birketræer, men ellers er det en blandingsskov med eg, asp, bøg, gran og fyr afhængig af jordbund og læ. Ud mod vest er den høje skrænt tilgroet af forblæste buske.

Fra 'bjergene' er der en mageløs udsigt over Flakket og Ørkenen, og henne på Sønderbjerg kan man se hen over de 111 havvindmøller til Djursland.

Her er mange rådyr, og jeg stødte da også på en jæger der var på udkik efter en buk. I aftes skød han forbi, fortalte han. Det er ikke hver dag man møder den form for indrømmelser uden en vis form for afpresning. Men denne skønne pinsemorgen bød kun på udsigten til tre råer, der gik inde på marken. Han sad i vejrkanten, da jeg gik forbi. Jeg undskyldte min forstyrrende adfærd,

men det tog han meget let, så vi kom i snak om den store bestand af rådyr og harer.

Gammelrå ved Wilhelminelyst (Foto: JV)

Bukkene må være klar over, at der lige for tiden må jages, for jeg har ikke set én eneste, mens vi har været her. Til gengæld er jeg stødt på mindst 25 råer der ikke tager synderlig notits af mennesker. Man kommer relativt tæt på dem. Hvis de bliver forskrækket kan de sende skarpe advarende bjæf, der til

forveksling lyder som en hund. Jeg hørte det denne morgen, ellers har jeg kun oplevet det én gang før.

Små myrer i færd med at grave gange i jorden. Kikker man godt efter, kan man se, at de kommer med sandkornene sammenrullet så de kan bære mere end et op ad gangen (Foto: JV)

Nu hvor jeg har talt om udsigten fra de høje bakker ud over havet og Ørkenen, skal det jordnære småkravl vel også nævnes. Biodiversitet er dækkende for alt hvad der er levende, dyr som planter. Sætter man sig på hug og kikker nøje efter, finder man en interessant verden af småkravl.

Jeg ser ikke så godt længere, så mange af de billeder jeg får taget er ret sløret. Her er jeg dog heldig

at fotografere et lille hul i sandet på størrelse med en regnormegang. Det er bitte små myrer der laver gange i sandet, og hvis du kikker godt efter, kan du se et par stykker i færd med at trille sandkorn ud af hullet.

Sitkagran der vokser på en væltet skovfyr (Foto: JV)

Byen

På Anholt er der i dag 138 fastboende. På et opslag har man skrevet, at man ønsker sig flere tilflyttere. Men på nettet kan vi se, at der ikke er ledige boliger på øen. Altså har man ingen midler til at nå målet. Der er ganske vist et sted mellem 300 og 400 sommerhuse herovre, men dem kan man vel ikke bo i hele året? Problemet er måske, som så mange andre attraktive steder, at husene er opkøbt af landkrabber, for at blive til sommerboliger?

Skribent med hat. Kirsten siger jeg ligner Ludvig i Bjergkøbing Granprix (Foto: KL)

Årligt kommer der omkring 60.000 turister. Det er mange, men man kan mene hvad man vil om de gæster der kommer og tramper rundt. De er sandsynligvis grundlaget for øens eksistens.

Og det er da sikkert også sommer og ferie de fleste tænker på, for Anholt er ikke just et sted med mange arbejdspladser. Den eneste egentlige produktion her på øen er de få der har gartneri, fårehold, kunsthåndværkerne og så en del fiskefartøjer. Ellers forestiller jeg mig, det er serviceerhverv hvoraf mange retter sig mod turismen.

For nogle år siden søgte Anholt Skole en lærer, og jeg var naturligvis klar med en ansøgning. Hvis ikke det var fordi, vi på den måde kom langt væk fra vores børn og børnebørn, ville jeg frygtelig gerne flytte hertil. Sommerhusene er sikkert dyre, så det bliver heller ikke.

Rundt omkring på øen står der mindesmærker der fortæller om englandskrigene i begyndelsen af 1800-tallet. I 1809 blev Anholt nemlig besat af englænderne der ville have kontrol over fyret, som var vigtig for sejladsen på Kattegat dengang. Andre sten er rejst for at mindes navnkundige døde efter forlis, og så den sten til minde om kammerherreinden der plantede Wilhelminelyst.

Mindesmærket i byen til minde om øens besættelse fra 1809 (Foto: JV)

Kirken var åben den første dag vi var i byen, men da sad organisten og øvede sig, så vi ville ikke forstyrre. Gangen efter var der låst – måske af hensyn til smittefaren? – eller for at dæmpe menighedens angst og paranoia for kirkesølvet?

Madam ved grænsen til Ørkenen (Foto: JV)

Anholt Kirke - uden kirkegård, som ligger et par hundrede meter længere mod øst. (Foto: JV)

Her er tiden gået i stå (Foto: JV)

Ser man på husene og deres omgivelser fortæller det lidt om kulturen. Her er de fleste haver ”vilde med vilje”, eller måske vilde fordi man ønsker at bruge tiden på noget andet?

Det roder en del omkring de fleste huse, og man tager det ikke så nøje, om fiskegarn, brædder, et gammelt køretøj og andre genstande af ubestemmelig værdi ligger henslængt. Husene bærer heller ikke præg af den helt store vedligeholdelse. Det er som om, at der

mangler et generationsskifte? Men hvad skal de unge leve af?

Legehus og gammel traktor (Foto : JV)

Anholt Museum (Foto: JV)

Det store kastanjetræ og Tanernes Hus tv (Foto: JV)

På Kirkegården er von der Maase's gravplads. Her er den førømtalte Wilhelmine også begravet. Store dele af øen er vist stadig ejet af familien. (Foto: JV)

Børnene har bygget et legehus som en skaderede i den store kastanje over for Tanternes Hus (Foto: JV)

Rundt om Anholt

Jeg besluttede at gå langs kysten. Der skulle blive varmt i løbet af dagen, og så er der ikke langt til en dukkert.

Øst for Flakket ses hvordan en ny strandvold dannes (Foto: JV)

skulderen.

Et sort håndklæde fordamper vand ret hurtigt, og det køler så dejligt på kroppen. Og se, det blev den geniale løsning, der gjorde resten af turen omkring øen behagelig i den solhede varme.

Senere kunne det jo bruges hjemover, de par gange jeg på sydkysten tog en dukkert.

Ved fyrmesterboligen mødte jeg én af gæsterne i huset. For at komme i snak spurgte jeg om vand. Den uforpligtende tilgang

Stenene på stranden viser hvorfra isen kom. Ledeblokkene, som de hedder, kommer fra forskellige grundfjelde i Norden (Foto: JV)

supplerede jeg med et par iagttagelse om stedets enestående beliggenhed, og snart fandt vi ind til det interessefællesskab, hvor vores kemi passede sammen.

Han fortalte, at bygningen var ejet af en svensk fond (se fyrgarden.com) og man faktisk kan leje lejlighederne herude. Det er oprindeligt bygget i 1800-tallet til fyrmesterfamilien og det øvrige mandskab, så her kan der i dag bo op til 15 personer. Strøm er der ikke noget af. Man må bruge brænde og gas, og til belysning anvendes petroleum,

Fyrmesterboligen (Foto: JV)

mens vandet pumpes op af egen brønd med håndkraft.

Jeg forestiller mig at Jeepen med fondens logo følger med lejemålet. De kører hovedsagelig langs nordkysten herud, sagde han. Ellers vil det slide for meget på redningsvejen. Sandt nok. Det er den ringeste hulvej man kan tænke sig, og hva' så hvis den skulle blive slidt? Selv gav han ikke noget for at bo her, men til gengæld reparerede og malede han huset.

Kunstværket er lavet af en gæst eller lejer af Fyrmesterboligen. Fyret er ejet af Staten og blev restaureret for et par år siden (Foto: JV)

Død lomvie - men de findes også levende (Foto: JV)

Han havde også boet herude i januar måned uden problemer, og så var han interesseret i Anholts historie og fortalte om englandskrigene i begyndelsen af 1800-tallet, hvor øen var besat i flere år på grund af fyrets betydning for sejladsen. Tyskerne var her i fyrrene, hvor de havde en radarstation syd for boligen; han synes jeg skulle gå den vej forbi for lige at se... det gjorde jeg, men der

var bare noget ubestemmeligt flækket beton i et hul sandklitten.

Ham kunne jeg godt ha' brugt mere tid sammen med.

På sådan en kystvandring ser man en del havfugle. Som sagt er der mange edderfugle, og de har allerede deres unger med ude på vandet i "børnehaver" omkredset af hunner, der skal beskytte dem mod havmåger. Hannerne har rigeligt i at passe på sig selv.

Så er der dværgterner, og på skiltningen ned til nord-stranden ved Flakket, står der, at man ikke må forstyrre dem i yngletiden. Ellers er her lomvie, præstekraver på stranden og tejster der sikkert også yngler

her. Langt ude på vandet så jeg en relativ stor flok af det der lignede canadagæs... når jeg tvivler, er det fordi, de virkede alt for små.

Fra fyrmesterboligen og **vestpå langs sydkysten**, var der i snesevis af sælhoveder der stak op af vandet. De vil sikkert helst have kysten for sig selv. Men nu kom jeg altså forbi, så derfor fortrak de 100 m ud i vandet.

Stor flot Strandkål i blomst (Foto: JV)

De er nysgerrige nok til at følge min færden, og med en næsten overdreven interesse for min lyst til at bade, gjorde de store øjne og stak hovederne endnu længere op af vandet til denne primats hurtige afklædning, der bemærkelsesværdigt inkluderede både hat og briller! Men da jeg begyndte at svømme ud mod dem, forsvandt de i et advarende plask.

Tejst ude ved fyret. De yngler formentlig på Anholt og der var ved afrejsen rigtig mange af dem i havnen (Foto: JV)